Työ ja turva -osasto/KR/lv 11.11.2024

Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

HE 161/2024 vp

Laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

SAK pitää kokeilua pääsääntöisesti kannatettavana. Kokeilun kautta on mahdollista kehittää ammatillista koulutusta vastaamaan nopeammin ja kysyntälähtöisesti työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. SAK pitää hyvänä, että kokeiluun mukaan pääsevien koulutuksen järjestäjien määrä on rajattu. Tämä mahdollistaa aidon kokeiluasetelman.

SAK kiinnittää huomion kokeilun seurantaan. Neljän vuoden välein pidettävät neuvottelut strategiakauden aikana ministeriön ja koulutuksen järjestäjien välillä ovat SAK:n mielestä liian harvoin. SAK esittää, että nyt esitettyjen neuvottelujen välissä käytäisiin ohjauskeskustelut kahden vuoden välein. Tämä välikeskustelu voi olla rakenteeltaan kevyempi ja se mahdollistaa nopeamman reagoinnin muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin alueilla ja valtakunnallisesti.

Kokeilun seurannassa pitää olla vahvasti mukana työelämän edustajat sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Työelämätoimikunnat ovat olemassa oleva taho, jota on syytä hyödyntää alakohtaisessa seurannassa. SAK esittää, että kokeiluun kirjataan työelämätoimikuntien rooli seurannassa. Työelämätoimikunnat ovat lähes ainoa taho, jossa työelämän edustajat työnantaja- ja työntekijäpuolelta yhdessä kehittävät koulutusta ja yleisestikin työelämää yhdessä virkakunnan ja opettajien kanssa. Työelämätoimikuntien kautta ideoidaan ja toteutetaan monia kaksikantaistesti toimivia hankkeita. Vaikka nämä eivät ole lakiin kirjattuja tehtäviä, niiden hyöty on erittäin suuri työelämälle.

Kokeiluun sisältyvään englanninkielisen tutkintokoulutuksen laventamiseen SAK suhtautuu varauksin. Useiden selvitysten mukaan puutteellinen kotimaisten kielten taito on suurin este työllistymisessä. SAK esittää, että jos englanninkieliset tutkinnot vapautetaan, koulutuksen järjestäjiltä vaaditaan konkreettisia toimia suomen tai ruotsin kielen opiskelun vahvistamiseen. Käytännössä tämän pitää tarkoittaa nykyistä huomattavasti laajempia kotimaisten kielten opiskelumahdollisuuksia. Koulutuksen järjestäjän pitää myös huolehtia, että työpaikalla tapahtuva oppiminen parantaa kielitaitoa.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

SAK pitää rahoituksen yksinkertaistamista kannatettavana. Muutosten yhteisvaikutusten arviointi on kuitenkin erittäin hankalaa. Yksittäisen pienen rahoituskriteerin poistaminen voi vaikuttaa joihinkin yksittäisiin koulutuksen järjestäjiin rajusti. Kokonaisarvion tekemistä vaikeuttaa edelleen myös ammatilliseen koulutukseen kohdennetut 120 miljoonan

euron säästötoimet ja niiden kohdentaminen jo tutkinnon suorittaneisiin aikuisiin.

Rahoitusmallissa työllistyminen ja jatko-opintoihin hakeutuminen ovat hyviä mittareita. Niiden ohjausvaikutusta koulutuksen tarjontaan on seurattava tarkoin. Opiskelijavuosirahoituksen pieneneminen voi ohjata koulutuksen järjestäjiä suuntaamaan koulutusta tutkintoa lyhyempiin kokonaisuuksiin. Tämä on etenkin aikuisten opiskelijoiden osalta monesti tarkoituksenmukaista. SAK tuo kuitenkin esiin, että koko tutkinnon suorittamiseen on tarve etenkin säännellyissä ammateissa, joissa ammatillinen perustutkinto on alalle tulotutkinto. Rahoituksen on mahdollistettava tarkoituksenmukaiset ratkaisut kaikissa tapauksissa myös jatkossa.

Oppivelvollisten huomioiminen rahoituksessa on kannatettavaa. Myös ilman ammatillista tutkintoa olevien aikuisten rinnastaminen oppivelvollisiin on erittäin tärkeää. Lähtökohtana pitää olla, että kukaan ei jää pelkän perusasteen koulutuksen varaan. SAK pitää tärkeänä, että rahoitusuudistuksen toteutuessa ministeriö seuraa, onko nyt valittu painotus riittävä kannuste koulutuksen järjestäjille etsiä ja tarjota koulutuspaikkoja ilman tutkintoja oleville.

SAK suhtautuu kriittisesti opiskelijoita perittäviin opiskelijamaksuihin, eikä kannata niiden palauttamista hallituksen esitykseen. Maksuja on peritty etenkin ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Nykyiset maksut ovat saattaneet olla koulutukseen osallistumisen este niille, joiden työnantaja ei tue opiskelua. Usein tämä ryhmä on muutenkin heikommassa asemassa työelämässä. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ja niiden osat ovat erityisesti rakennettu aikuisten työelämässä tarvitsevaa osaamista tukeviksi. Samanlainen kohtelu perustutkintojen kanssa vahvistaa näiden asemaa.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

SAK pitää esitettyjä säädösmuutoksia kannatettavina. On hyvä, että oppimisen ja erityisen tuen malleja yhdenmukaistetaan eri koulutusmuotojen kesken. SAK pitää tärkeänä, että erityisopetuksen lisäksi huomioidaan laajasti myös muut tuen tarpeet, jotka liittyvät esimerkiksi terveyteen ja elämänhallintaan. Oppimisen tuen ja erityisen tuen pitää ulottua myös työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen.

Muut huomiot

SAK on erittäin huolestunut aikuiskoulutuksen tilasta. Koulutukseen kohdentuneet säästöt vaikuttavat merkittävästi aikuisten osaamistason nostoon sekä muunto- ja täydennyskoulutukseen. SAK katsoo, että Suomessa tarvitaan kipeästi uusi aikuiskoulutuspolitiikan visio, jonka valmistelu olisi käynnistettävä viipymättä. Suunta tulisi luoda yli sektoreiden ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen ja vapaan

sivistystyön kokonaisuutena. Tarve työikäisten osaamisen kehittämiselle ei häviä, vaikka rahat vähenevät.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Kirsi Rasinaho
Koulutuspoliittinen asiantuntija
kirsi.rasinaho@sak.fi